

Bibliotekarstudentens nettleksikon om litteratur og medier

Av Helge Ridderstrøm (førsteamanuensis ved OsloMet – storbyuniversitetet)

Sist oppdatert 09.12.20

Litterær forfalskning

Hvor mye skal til før noe bør kalles en litterær forfalskning? Det kan hevdes at det er et etisk prinsipp at forfatteren av en sakprosabok ikke skal ha ført leserne bevisst bak lyset, heller ikke i “småting”. For skjønnlitterære forfattere er grensene mer uklare.

En forfatter som blir avslørt for juks i et verk, mister i manges øyne hele sin moralske integritet, og det settes spørsmålstejn ved verdien av hele forfatterskapet (Neuhaus og Holzner 2007 s. 80-81).

Det går an å ha en forfalskning “der siger noget sandt. Hvis jeg udgiver mig for at være en anden end jeg er, og skriver et læserbrev, hvor jeg beskriver faktiske begivenheder, er min ytring på en gang en forfalskning og sand.” (Nexø 2007)

“Anakronismer er det skjæret i sjøen som falsknerier har størst sjanse for å grunnstøte på”, ifølge J. A. Farrer, forfatter av boka *Literary Forgeries* (1907) (Sørensen 2009 s. 267). I boka *An Enquiry into the Nature of Certain Nineteenth-century Pamphlets* (1934) lagde John Carter og Graham Pollard en distinksjon mellom “negative and positive evidence of forgery. Negative evidence depends on the fact that no known copy in known with the author’s signature or in a contemporary binding, that there is no mention in the correspondence of the author of the time, or anywhere else. [...] The positive evidence is based on the facts that prove a pamphlet could not have existed at the material time. For example, it may be printed on paper which could not have existed at the time. Paper was made from rags until esparto grass was introduced in 1861; wood pulp paper is a slightly more complicated issue, but it was not commercially available before 1880. These facts served to condemn over 30 of these pamphlets, because they were printed on paper which could not possibly have existed at the date on the title page.” (Myers og Harris 1996 s. 113)

Charles Hamilton skrev i verket *Great Forgers and Famous Fakes* (1980): “Det forbryterske i litterære og historiske falsknerier har en mørk, romantisk side ved seg, [...] Å fabrikere håndskriften og tankene til en annen person, krever mye mer enn dyktige skriveferdigheter. Den vellykte falskner må rive seg løs fra sin egen tid, og bli en del av andre tider og steder. Han må tenke en annen tidsalders tanker og bruke dens språk. Han er i virkeligheten en historiker uten portefølje, en som

vekker tapt litteratur og historie til live.” (Hamilton sitert fra Sørensen 2009 s. 269)
“Men det er like viktig for en litterær falskner å ha evnen til å velge seg et godt offer som det er å kunne selve håndverket.” (Sørensen 2009 s. 269)

Christopher L. Miller spør i boka *Impostors: Literary Hoaxes and Cultural Authenticity* (2018): “Hva skjer når en forfatter ikke bare dikter opp et litterært verk, men også sin egen forfatteridentitet? [...] I 1976 kom det ut en bok som etter alt å dømme skulle blitt en amerikansk klassiker. Boken het *The Education of Little Tree*, og var ifølge undertittelen “en sann historie av Forrest Carter”, en oppvekst-roman om en cherokee-gutt som lærer å leve i pakt med naturen av besteforeldrene sine. Boken lå 14 uker på The New York Times sin bestselgerliste, ble solgt i souvenirbutikker på reservatene til USAs urbefolkning og ble en del av pensumet ved flere universiteter. Tyve år senere kom avsløringen: Bokens forfatter het egentlig Asa Earl Carter, og var en hvit rasist fra Sørstatene – en mann som syntes at den høyreekstremistiske organisasjonen Ku Klux Klan hverken var rasistisk eller voldelig nok. Med denne kunnskapen endret den offentlige lesningen av boken seg radikalt: Dette var ikke et varmt forsvar for økt toleranse, men nostalgisk propaganda for segregering mellom landets befolkningsgrupper. [...] En problemstilling Miller stadig vender tilbake til, er spørsmålet om skadeomfang. Har det virkelig noe å si hvem som skrev *The Education of Little Tree*, så lenge man synes historien er rørende og godt fortalt? - Et vanlig argument er at falske representasjoner tar oppmerksomheten fra dem som er ekte, og forgifter det litterære landskapet. Hvis det viser seg at en historie er falsk, vil en lignende, men ekte historie ikke få slippe til. Dette tror jeg ikke særlig på fordi jeg tror ikke det finnes begrensninger på hvor mange versjoner av en fortelling man kan ha. - Men man kan nok fastslå at falske fortellinger kan få ekte fortellinger til å fremstå tvilsomme og gjøre leseren mistenksom til tematikken, sier Miller. Denne effekten mener han oppsto da det viste seg at flere av bøkene forfattet av slaver i USA på 1800-tallet var skrevet av hvite menn som brukte sjangeren for å fremme egne politiske interesser.” (*Morgenbladet* 14.–20. desember 2018 s. 42)

“Konseptet “stjålen lidelse” [...] Forfatteren Laura Albert, som utga flere bøker under navnet JT LeRoy på 1990-tallet, skapte illusjonen om at bøkene var selvbiografiske, skrevet av en ung, fattig transmann. Da bedrageriet ble avslørt, reagerte skeive ungdommer i San Francisco med å anklage Laura Albert for å stjålet historien og lidelsen deres. Alle disse tilfellene bryter med det Miller kaller “etnisitetens etikk”: de uskrevene reglene som sier at enhver gruppe skal representere seg selv. [...] - Noe av det disse bedrageriene avslører, er litterær smak. Hvis et bedrageri stemmer overens med publikums forventning av hvordan en viss type person høres ut eller oppfører seg, da er det en suksess. Dette har ingenting med realisme eller presisjon å gjøre, men om forventninger og behov, å fortelle historiene folk ønsker å høre, sier Miller.” (Elise Dybvik i *Morgenbladet* 14.–20. desember 2018 s. 42-43)

“An object which started off as perfectly genuine, a pious imitation perhaps of another object, becomes, with the passage of time, the subject of deliberate fraud, so that when one is talking about forgery or non-forgery one has a complicating time continuum to consider.” (Myers og Harris 1996 s. 109)

“Den stoiske filosofen Dionysios forfalsket et stykke av den greske tragedie-dikteren Sofokles utelukkende for å ydmyke en akademisk rival. Siden har “ekte” litteratur alltid gått hånd i hånd med den “falske”, som malerikopiene innenfor kunstverden. Med all respekt for verdens litteraturhistorie, er fortellingen om parasittene, kjeltringene og falsknerne langt mer fascinerende, kuriøs og dramatisk enn den etablerte kanon – i hvert fall slik den gjengis av den britiske journalisten og forfatteren Melissa Katsoulis i hennes nye bok om det litterære plagiatets historie, “Telling tales. A history of Literary Hoaxes”. Kjærlighetsbrev mellom JFK og Marilyn Monroe, selvbiografien til en av verdens rikeste menn, Howard Hughes, 14 år gamle Anthony Godby Johnson som var døende av AIDS og som utga sin historie i “A Rock and a Hard Place” – noen har diktet det opp, mange har blitt lurt. Den 14 år gamle gutten eksisterte aldri, bare i hodet til Vicki Johnson, som lot som om hun var hans adoptivmor.” (Stian Bromark i *Dagbladet* 1. mai 2010 s. 60)

Rivalisering om bøker mellom bibliotekene i Alexandria og Pergamon i antikken skal ha ført til flere litterære forfalskninger (Bouquiaux-Simon 2004 s. 36); “the rivalry of the kings of Pergamon and Alexandria for literary treasures drove up the price of fakes” (Myers og Harris 1996 s. 73). En gruppe grekere som drev med forfalskning av manuskripter la nyskrevne papyrusruller i en kasse med hvetemel. Melet ga rullene en gulaktig farge som gjorde at de så gamle ut og dessuten ble rullene gnagd på av mus, noe som også ga preg av elde. Deretter ble papyrusrullene solgt som gamle manuskriptklenodier (Glambek og Christensen 1971 s. 20).

Den italienske 1400-tallspresten Giovanni Nanni, bedre kjent under det latinske navnet Annius, ga i 1498 ut boka *Kommentarer om verker av ulike forfattere som skrev om oldtiden*. Boka inneholder tilsynelatende tekster av 11 ulike historiskrivere fra svært gammel tid, samt Annius’ forklaringer og kommentarer til tekstene. Sannheten var at også de gamle primærtekstene var skrevet av Annius. En av de gamle forfatterne hadde ifølge Annius vært bibliotekar ved tempelbiblioteket i Babylon rett før Aleksander den stores tid, en mann ved navn Berosus. I dette biblioteket fantes øyenvitneskildringer av hendelser helt tilbake til Adam og Evas tid, altså like etter at verden ble skapt. Og noen krøniker hadde blitt overlevert fra Adam og videre til Noa, altså til syndfloden. Disse skriftene fra biblioteket ble senere borte, men bibliotekaren i Babylon hadde heldigvis skrevet sammendrag av dem. Skriftet med sammendrag “hadde vært forsvunnet i mange hundre år før Annius fikk en kopi på latin i hende, gitt ham av en armensk prest ved navn Georgius, som han hadde truffet i lag med den armenske munken Mathias, dominikaner som han selv. [...] Ifølge Berosus’ falske historie, som var konsentrert rundt hendelser i perioden mellom syndfloden og fremveksten av Romerriket, hadde Noa og hans barnebarn – kjemper alle som en, men gode, fromme og vise

kjemper – grunnlagt en sivilisasjon i Italia i år 108 etter syndfloden. Dette folket ble hetende etruskerne” (Sørensen 2009 s. 68). Noa etablerte en koloni der som Vatikanet ligger i dag (Sørensen 2009 s. 70). Annius forfalsket ikke bare tekster i sitt verk, men også arkeologiske funn som skulle understøtte tekstenes ekthet. Flere år før hans bok var klar til trykking, gjorde han “funn” i Viterbo i Italia av marmortavler med både greske, etruskiske og egyptiske innskrifter. Annius har antakelig gravd dem ned i jorda, for så å finne dem og oversette tekstene på tavlene til latin, selv om ingen før han hadde klart å lese verken etruskiske skrifttegn eller egyptiske hieroglyfer.

Et berømt eksempel på litterær forfalskning er James Macphersons Ossian-utgivelser på 1700-tallet. Ossian var en skald og kriger som var kjent fra irske og skotske (keltiske) sagn og ballader. Disse sagnene brukte Macpherson da han ga ut *Fragments of Ancient Poetry Collected in the Highlands of Scotland and Translated from the Gaelic and Erse Language* (1760). Fristelsen ble for stor for Macpherson: Han både skapte svært frie bearbeidelser og diktet selv Ossian-tekster, og lot som om tekstene var funnet. Tekstene ble presentert som urgammel naturpoesi. Dette gjelder tekstene i *Ancient Epic Poem in Six Books, Together with Several other Poems, Composed by Ossian the Son of Fingal* (1762) og *Temora: An Ancient Epoc Poem in Eight Books* (1763). Diktene vakte begeistring (og tvil hos noen) og ble raskt oversatt til mange språk.

Macpherson hadde Irlands rike litterære overlevering i hodet da han fabrikerte sin keltiske “overlevering”. En slik skotsk litterær arv kunne bety mye for Skottlands politiske identitet. Skottland ble endelig satt på det europeiske kulturkartet, som en stor kulturnasjon. Macpherson stjal blant annet ideer fra irske ballader, og forklarte at de skotske overleveringene var 400 år eldre, noe som følgelig tydet på at irlenderne hadde lånt og stjålet fra skottene. Macpherson nektet å vise opptegnelsene sine til tvilerne. Uansett senere avsløringer av falskneriet, skapte Macpherson en spesiell høystemt og arkaiserende språkstil som påvirket noen romantikere i de følgende tiårene. Ossian ble berømt over hele Europa, og dukket opp som dyp dikter i f.eks. Goethes roman *Den unge Werthers lidelser* (1774).

Paul Van Tieghems bok *Ossian og ossianismen i den europeiske litteraturen i det 18. århundre* (1920; på fransk) viser hvor populær denne diktningen var. Den franske romantikeren François-René de Chateaubriands novelle “René” (1802) er tydelig påvirket av Ossian-diktningen (Gallo 2012 s. 192). Keiser Napoleon skal alltid ha hatt en italiensk oversettelse av *Ossian* med seg i en lomme de siste årene på Sankt-Helena (Gallo 2012 s. xix).

Den britiske 1700-tallsdikteren Thomas Chatterton skapte tekster som angivelig skulle være av en munk fra 1400-tallet kalt Thomas Rowley. Han skrev også andre tekster. Han “published in the journal *Town and Country* six poems that are now referred to as his Ossianics. They were poems à la Ossian and thus might belong to the practice of explicit pastiche” (Dyer 2007 s. 29). Diktet “Ethelgar” minner

imidlertid mer om en parodi på Ossian-dikt. Chatterton utga sine seks dikt “as had Macpherson with Gaelic, as *translations* from ancient Saxon, Manx and Welsh sources, thus in effect producing *fakes* and *forgeries*” (2007 s. 29; fete typer endret til kursiv).

“The fate of Thomas Chatterton (1752-70) provided perhaps the most haunting archetypal image of what a poet could expect from the world. As a resourceless lad of fifteen, apprenticed to an attorney in his native Bristol, he had begun to fake a series of medieval ballads, which he claimed to have transcribed from parchments he had discovered in an old chest in his local church of St Mary Redcliffe. The mystery surrounding these brilliant pastiches, known as the ‘Rowley’ poems after their purported author, won him some notoriety and raised his hopes of fame and fortune. After two suicide attempts, he was released from his indentures and made his way to London, where he tried to set himself up legitimately in the literary world. Proud and ambitious, but exploited and refused help at every crucial point, he became unhinged, staring fixedly at people ‘for quarter of an hour or more till it was quite frightful’. Reduced to near-starvation, he wrote home to his mother, ‘I am about to quit my ungrateful country. I shall exchange it for the deserts of Africa, where tigers are a thousand times more merciful than man.’ But a week later, still only seventeen, he bought some arsenic from a druggist and was discovered dead in his filthy garret, the floor strewn with torn-up fragments of his verse.” (R. Christiansen 1988 s. 56)

Briten William Henry Ireland “oppdaget” på slutten av 1700-tallet flere brev og skuespill av Shakespeare. Kjærlighetsbrevene og de tre dramaene var i virkeligheten skrevet av Ireland. Stimulert av sin suksess lagde Ireland “original-manuskriptene” til *Kong Lear* og deler av *Hamlet*. Både skriftgranskere og litteratureksperter var villige til å sverge på at disse dokumentene var ekte. Ireland hadde dessuten planer om å skrive Shakespeare-lignende stykker om alle monarkene i engelsk historie fra Vilhelm Erobreren til dronning Elizabeth 1.

Den 2. april 1796 var Drury Lane-teatret fullsatt da Irelands *Vortigern og Rowena* ble urframført. Rollen som Vortigern ble spilt av skuespilleren John Kemble. Vortigern er prins av Britannia og Rowena er datter av saksernes høvding Hengist som hadde invadert landet i år 450. Men Kemble hadde mistanke om at stykket var en forfalskning. I en lang monolog henvendt til Døden i stykket, la Kemble inn spesielt dyster stemme i en replikk, og dette fungerte som en avsløring av bedraget: “Når dette dystre narrespill er slutt ...” Publikum brølte av forargelse da de skjønnte et stykket var et falsum, og støyen varte i ti minutter.

“De fleste bedragerne er ute i uærlig ærend. De skriver litteratur utgitt for å være skapt av berømteter, av økonomiske eller ideologiske årsaker. Eller i noen tilfeller, av kjærlighet: På slutten av 1700-tallet i England vokste gutten William Ireland opp. Rundt ham var det på mote å samle verdifulle og antikke gjenstander. For å få oppmerksomhet fra sin bibliofile far, som mente gutten var dum og håpløs,

presenterte William noen papirer for sin far som angivelig skulle stamme fra Shakespeare. Faren ble besatt og ga sønnen all den oppmerksomheten han alltid hadde lengtet etter. William fortsatte å framskaffe tapte Shakespeare-skatter fra sin anonyme giver (egentlig var han bare kreativ på gutterommet), og faren ble en berømmhet i London. Selv om kritiske røster etter hvert meldte seg, nektet faren å se sannheten i øynene. Bedrageriet ble til slutt avslørt da William ga faren sin et ukjent Shakespeare-stykke, som ble satt opp på teater, men som var så full av historiske blundere at selv en amatør ville kunne avslørt ham. Til sin død nektet faren for at han ble lurt. Sønnen forble elsket.” (Stian Bromark i *Dagbladet* 1. mai 2010 s. 60)

“Nylig publiserte professor Brean Hammond bevis for at tragediekomedien “Double Falsehood” av Lewis Theobald er basert på et ekte, tapt Shakespeare-stykke kalt “Cardenio”, slik Theobald hevdet da han fikk satt det opp i 1727. Han ble den gangen ikke trodd og anklaget for å være en bedrager. Nå får han altså støtte av en professor i britisk litteratur, som har brukt ti år på detektivarbeidet. Ifølge avisa *The Guardian* er det stor sjanse for at stykket vil bli satt opp på Royal Shakespeare Companys teater i Stratford. Hvis det skjer, og stykket blir anerkjent som ekte Shakespeare-vare, er det ett av få tilfeller der et kjent litterært bedrageri får en lykkelig slutt.” (Stian Bromark i *Dagbladet* 1. mai 2010 s. 60)

Den skotske forfatteren Walter Scott hadde stor suksess med sine historiske romaner i store deler av Europa på 1800-tallet. En forfalsket roman utgitt under hans navn med tittelen *Allan Caméron*, ble utgitt i to bind i 1841, og kom i flere opplag i Frankrike (Lyons 1987 s. 134). Forfatterne var Auguste Callet og Javelin Pagnon, som i romanen oppgir seg selv bare som oversettere. *Allan Caméron* kan kalles en pastisj.

“Brev fra Marie-Antoinette var spesielt populære [som samleobjekter på 1800-tallet], og det ble gitt ut flere bøker med brev som skulle være skrevet av den halshugde dronningen, men som viste seg å være falsknerier. Et av dem skulle sågar ha blitt funnet i håret på Marie-Antoinettes avkappede hode! I 1864 publiserte Louis Marie Paul Vogt, greven av Hunolstein, i all uskyldighet sytten falske brev fra Marie-Antoinette.” (Sørensen 2009 s. 242)

I 1864 “utga en av Frankrikes største autografile, Feuillet de Conches, *Causeries d’un curieux* [Underholdende foredrag av en nysgjerrig], hvor han publiserte to hittil ukjente brev fra Michel de Montaigne (1533-1592), kjent i litteraturhistorien for *Les Essais*.” (Sørensen 2009 s. 242 og 243) Conches tvilte selv litt på dokumentenes ekthet, og det var det all grunn til. Brevene var produsert av Vrain-Denis Lucas, som også skrev “autentiske” brev av Rabelais, Katarina av Medici, keiser Karl 5. og Frans 1., “med høyst troverdig innhold relatert til historiske episoder” (s. 243).

Franskmannen Denis Vrain-Lucas “gjenfant” brev av den greske dikteren Sapfo, av Dante og Pascal (Jeandillou 1994 s. 76). “In 1861, an enterprising young intellectual, Denis Vrain-Lucas, who claimed to be a specialist in locating old, lost documents, particularly autographs, offered to sell [den franske matematikeren Michel] Chasles letters, purportedly written by Blaise Pascal, in which the laws of gravitational attraction were set out. Bibliophile and ardent French patriot Chasles, seeing this as an opportunity to prove that Pascal had priority over Newton, snapped them up. Further, he made Vrain-Lucas promise to bring him all his sensational finds. This was no problem for Vrain-Lucas, who began bringing Chasles, one or two documents at a time, then dozens, and eventually scores. Over the next nine years, Chasles paid from 140,000 to 150,000 francs for about 27,000 letters, manuscripts, and documents, freshly minted by the hand of Vrain-Lucas. Chasles naiveté is beyond belief. Not only did the collection include 175 letters from Pascal to Newton, 139 from Pascal to Galileo, and a large number written by Galileo, there were love letters between Cleopatra and Julius Caesar, epistles of Judas Iscariot, Mary Magdalene, Joan of Arc, Attila the Hun, Alexander the Great, Herod, Cicero, Sappho, and Dante. At first Vrain-Lucas used quills, inks, papers, and the styles of writing of historical French authors. Later, when many of his forgeries were accepted as authentic, he became strangely careless. He wrote many of the letters on paper, some with nineteenth-century watermarks, in modern French. When Chasles disclosed the existence of the Pascal letters to the French Academy of Sciences, it was noted that the handwriting was not the same as in letters known to be from Pascal. Despite Chasles’ arguments that the Pascal letters were genuine, Vrain-Lucas’ crude fabrications were exposed. Brought to trial on a charge of forgery, he was convicted and sent to prison for two years.” (<http://www.robertnowlan.com/pdfs/Chasles,%20Michel.pdf>; lesedato 25.04.13)

Den franske journalisten og forfatteren Marie Joseph G. A. Jogand-Pagès skrev på slutten av 1800-tallet under psevdonymet Léo Taxil noen bøker om frimureri. Bøkene ble begeistret mottatt av pavekirken, som var i konflikt med frimurerbevegelsen, og de ble mye lest i Frankrike. Jogand-Pagès beskriver frimurere som onde mennesker som bedriver svarte messer, rituelle drap m.m. Han hevdet senere at det var den entusiastiske mottakelsen av bøkene som gjorde han til “erkeløgner”, og at han opprinnelig bare hadde tenkt å more publikum, og at han trodde at alle ville skjønne spøken på grunn av alle overdrivelsene (Jogand-Pagès gjengitt fra Sibley 2005). Men da bøkene ble mottatt med stort alvor, fulgte han i noen år opp de ville påstandene, før han avslørte at alt var oppdiktet.

Nicolas Bataille og Akakia Viala (kunstnernavn for Marie-Antoinette Allévy) “staged a theatrical version of Arthur Rimbaud’s poem Une Saison en Enfer, as well as creating a scandal by pretending to have discovered a lost poem by Rimbaud entitled La Chasse Spirituelle. Written by Bataille and Viala, it was published in the magazine Combat in May 1949, with only Breton sniffing out the hoax. But when published in book form, it became a bestseller.” (<http://www.guardian.co.uk/stage/2008/nov/13/obituary-nicolas-bataille>; lesedato 27.12.11)

I 1952 og 1954 kom det ut to diktsamlinger på det tyske Eugen Diederichs Verlag, som begge ble oppgitt å være skrevet av fremmedlegionæren George Forestier, som hadde forsvunnet i jungelen i Indokina. Samlingene hadde titlene *Jeg skriver hjertet mitt i gatens støv* og *Sterk som døden er natten er kjærligheten*. Dikteren ble lovprist av noen anerkjente tyske lyrikere. I 1955 ble det avslørt at begge diktsamlingene var skrevet av den tyske forlagsmannen Karl Emerich Krämer, som også hadde diktet opp Forestiers livshistorie (Joch, Mix m.fl. 2009 s. 225).

“Der er næppe før eller siden foretaget en større spøg på den litterære industri end med bogen *I, Libertine*. En fiktiv bog af en fiktiv forfatter, som skulle illustrere det amerikanske samfunds overfladiskhed. [...] “Hvad siger I til, at vi i morgen tidlig går ind i en boghandel og spørger om en bog, som vi *ved* ikke eksisterer?” Opfordringen kom fra den amerikanske radiovært Jean Shepherd en sen natte-time i 1956. Shepherd var DJ og vært på radiokanalen WOR i New York fra klokken ét om natten til halv seks om morgenen. [...] Shepherd mente, at folk i New York var besat af lister. Der var bestsellerlister for musik, bøger og film, samt diverse top-ti-lister. Han forholdt sig skeptisk over for disse statistikker, som han tilskrev dagsfolket. Aversionen blev drivkraften i den spøg, som Shepherd tilrettelagde sammen med sine lyttere en sen natte-time. Forinden havde han besøgt en boghandel, men uden at finde den bog, han søgte. Boghandleren mente ikke, at bogen eksisterede, for den stod ikke på nogen forlagslister. Men bogen fandtes, Shepherd vidste det. I sin radioudsendelse harcelerede han over, hvordan forlæggere kunne manipulere med disse lister. “Er der nogen bedre måde at genskabe status quo på, end ved at ryste dagsfolkets tro på deres organisation? Og er der noget bedre sted at starte end hos boghandlere, som med deres lister er de mest organiserede af alle?” ” (Maria Marqvard i <http://atlas-mag.dk/kultur/forfatteren-der-aldrig-var>; lesedato 03.05.17)

Jean Shepherd “fabrikerede sammen med lytterne en fiktiv roman af en fiktiv forfatter. Herefter gjaldt det om at efterspørge bogen hos boghandlere landet over for at skabe forvirring. Den fiktive forfatter hed Frederick R. Ewing. Han var pensioneret kommandør i den britiske flåde, gift og bosat i Rhodesia. Bogen var den første ud af en trilogi om erotik i 1800-tallet. Shepherd bad lytterne ringe ind med mulige titler og landede på *I, Libertine*, som havde den perfekte kombination af sli-brighed og arrogance. Jo mere lytterne kunne fortælle om *I, Libertine* og dens forfatter – og vigtigere endnu – jo flere, der efterspurgte bogen, des bedre ville spøgen være. Det handlede om at skabe et *buzz*. Bogen måtte naturligvis have et forlag, da alle boghandlerne ville efterspørge dette. *I, Libertine* udkom derfor på det fiktive forlag Excelsior, en gren af Cambridge University Press. Sidstnævnte fik udgivelsen til at lyde mere officiel, mens ordet Excelsior var en hemmelig kode. “*Excelsior, you fathead*” var Shepherds natlige hilsen til lytterne og en fast del af programmet. Enhver der lyttede med, ville straks genkende udtrykket og derved kunne gennemskue joken. Men som Shepherd forudsagde, så sov folk i den kommer-cielle del af bogbranchen om natten, og *I, Libertine* spøgen greb hurtigt om

sig.” (Maria Marquard i <http://atlas-mag.dk/kultur/forfatteren-der-aldrig-var>; lesedato 03.05.17)

“Lytterne adlød Shepherds anvisning om at sprede efterspørgslen overalt. Der blev spurgt efter *I, Libertine* i flere dele af USA og sågar Europa. Det virkede. Folk begyndte at tale om *I, Libertine* – og til endnu større morskab for natfolket begyndte udenforstående at tale *med*, som om de havde læst bogen. Spøgen udstillede folks angst for at fremstå dumme. Boghandlerne turde ikke længere affeje henvendelserne, for når så mange spurgte efter *I, Libertine* af Frederick R. Ewing, så måtte bogen jo findes. I Shepherds nattetimer fortalte lytterne om deres oplevelser. Én boghandler skulle efter sigende have besvaret efterspørgslen med “Det er på tide, at folk får øjnene op for ham”. En studerende skrev en ni sideres opgave om forfatteren, *Frederick R. Ewing: Eclectic Historian*, og fik et B+ samt ros for sin research. Det var endelig lykkedes de søvnløse at udstille den overfladiskhed, de hadede ved Amerika. En del af natfolket arbejder i mediebranchen, hvilket pustede yderligere liv i historien. *I, Libertine* blev anmeldt i et litterært weekendtillæg, og en kendt sladderjournalist skrev i sin klumme, at han havde spist middag med Frederick R. Ewing og hans kone Marjorie, da de gjorde holdt i New York undervejs på deres rejse til Indien. Historien tog endnu en drejning, da bogen blev bandlyst af en kirke i Boston. Det var en lytter, der gennem sit job ved kirken havde sørget for, at *I, Libertine* kom på listen over bøger, som kirken fordømte. Da først bogen stod på listen, turde ingen andre inden for kirken stille spørgsmålstegn ved det. Hvad der var tænkt som en joke, fik nu karakter af alvor. For episoden udstillede kirkens humbug: den havde fordømt en bog, som ikke eksisterede. Shepherd har senere udtalt, at han på dette tidspunkt blev nervøs for, om de var gået for langt. For hvad hvis præsidenten begyndte at tale om bogen? Så ville den amerikanske overfladiskhed blive udstillet på verdensplan.” (Maria Marquard i <http://atlas-mag.dk/kultur/forfatteren-der-aldrig-var>; lesedato 03.05.17)

“Shepherd var derfor klar til at afsløre spøgen, da en journalist fra *The Wall Street Journal* ringede og spurgte, om ikke det var på tide. Historien fik dog endnu et tvist. For en forlægger fra Ballantine Books havde forinden indgået en aftale med Shepherd og sci-fi-forfatteren Theodore Sturgeon om at gøre spøg til virkelighed og udgive *I, Libertine* på tryk. Da *The Wall Street Journal* afslørede historien den 1. august 1956, var det derfor med nyheden om, at den rigtige bog ville udkomme. Overskriften lød: *Night People’s Hoax on Day People Makes Hit With Book Folks*. En måned senere udkom *I, Libertine* på tryk, stadig med den fiktive Frederick R. Ewing som bogens forfatter, men med et foto af Shepherd på bagsiden. Bogen udkom i 130.000 eksemplarer og omslaget var fyldt med humoristiske indforståetheder og skjulte referencer til Shepherds program. Europæerne elskede historien, og i Rusland kørte en artikel i *Pravda*. Alt salg af *I, Libertine* gik til velgørende formål, og bogen solgte godt. Den kom oveni købet på bestsellerlisten.” (Maria Marquard i <http://atlas-mag.dk/kultur/forfatteren-der-aldrig-var>; lesedato 03.05.17)

“Possibly the most overt critique of the system of literary PR and reviewing, New York radio personality Jean Shepherd’s prank began in 1956 on his late night New York radio show. Frustrated by a system that valued requests for forthcoming books in bookstores as highly as actual sales, he wanted to demonstrate how a sensation could be produced artificially. “What do you say tomorrow morning each one of us walk into a bookstore and ask for a book each of us knows doesn’t exist?” he asked his listeners. The response was overwhelming. Ideas for the title were phoned in and Shepherd settled on *I, Libertine*. Faced with a barrage of requests, baffled booksellers sent questions up the food chain and soon demand for the phony novel saw it placed on the New York Times bestseller list. The prank was eventually revealed by the Wall Street Journal but not before the publisher Ian Ballantine, of Ballantine Books, had commissioned a new title of the same name to capitalise on the craze. The proceeds were given to charity.” (<http://www.bbc.co.uk/programmes/articles/1W12kyCzJCcQSg08Gb4d0rs/stranger-than-fiction-five-of-the-biggest-literary-scandals>; lesedata 20.03.17)

Den amerikanske journalisten Janet Cooke fikk i 1981 den prestisjetunge Pulitzer-prisen. Cooke arbeidet i *Washington Post* og fikk prisen for sine artikler om en åtte (!) år gammel heroinslave. Men hele historien om åtteåringen “Jimmy” i den svarte ghettoen i New York var fabrikkert av Cooke. Cooke benektet først at historien var oppdiktet, og ville ikke gi detaljerte opplysninger til politiet, under dekke av at hun måtte beskytte sine kilder. Hundrevis av sosialarbeidere og politifolk lette etter Jimmy, og til slutt måtte Cooke og *Washington Post* innrømme at alt var oppdiktet. Cooke hadde skrevet om Jimmy for å få ære og berømmelse som journalist. Avisen måtte returnere Pulitzer-prisen, med en unnskyldning.

Regissøren Marjorie Sturms dokumentarfilm *The Cult of JT Leroy* (2014) handler om forfalskning. “JT LeRoy, tenåringsprostituert, heroinmisbruker og HIV-positiv, skrev livshistorien sin og fikk den utgitt. Debutboken “Sarah” tok kritikere med storm og to andre fulgte. En lang rekke kjendiser tok ham inn i varmen, og berømmelsen steg, men så kom avsløringen: JT LeRoy var en figur, skapt av Laura Albert. Regissør Marjorie Sturm var en del av LeRoys indre sirkel og en av dem som ble lurt. Hun viser her hvordan bedrageriet ødela forfatterskapets verdi, og hvordan et velfungerende kjendismaskineri forfører.” (tidsskriftet *Cinematket* nr. 5 i 2015 s. 52)

Binjamin Wilkomirski ga i 1995 ut den selvbiografiske boka *Bruddstykker: Fra en barndom 1939-1948* (på tysk; oversatt til engelsk med tittelen *Fragments: Memories of a Wartime Childhood*). Wilkomirski viste seg å være et psevdonym for sveitseren Bruno Grosjean, som senere tok navnet Bruno Dössekker (eller Doessekker), og historien var oppdiktet. Wilkomirski hadde da allerede fått en rekke priser og blitt utpekt til ekspert på psykologi for Holocaust-overlevende. Han var ikke et av nazistenes ofre. En bok med et slikt grusomt tema kunne han anta at var uangripelig fra kritikere (Neuhaus og Holzner 2007 s. 613).

Wilkomirski forklarte bruddstykkpreget som boka har, og som signaliseres i tittelen, slik: “Mine første minner ligner en slagmark av enkelte bilder og hendelser. Bruddstykker av erindring med harde, knivskarpe konturer, som ennå i dag knapt kan røres uten å volde skade. Ofte kaotisk spredd, som sjelden kan ordnes kronologisk; bruddstykker som stadig motsetter seg den voksnes vilje til å ordne og som glir unna logikkens lover. [...] Jeg er ingen dikter, ingen forfatter.” (sitert fra Neuhaus og Holzner 2007 s. 627 og 630) Wilkomirski fortalte at han var født i Riga i 1938/39, og at han overlevde leirene Majdanek og Auschwitz. Sannheten var at han ikke var jøde og var født i Sveits i 1941. Han var født utenfor ekteskap, moren ga barnet til et hjem for foreldreløse, og deretter ble han adoptert. Det har blitt hevdet at han bearbeidet sin barndoms traumer gjennom å dikte opp en historie om seg selv (Neuhaus og Holzner 2007 s. 627).

Dössekker sa etter identitetsavsløringen at alle lesere hadde stått fritt til å oppfatte boka som enten et personlig dokument eller som en fiksjonsfortelling (Neuhaus og Holzner 2007 s. 80). Boka var da oversatt til tretten språk, hadde fått litteraturpriser, det hadde blitt lagd film og skrevet et teaterstykke, og forfatteren hadde av noen medier blitt utnevnt til ekspert på “barn uten identitet” (Neuhaus og Holzner 2007 s. 613). *Bruddstykker* ble trukket fra markedet i 1999 (Neuhaus og Holzner 2007 s. 88).

Etter Wilkomirski-skandalen ble det påpekt det oppsiktsvekkende i at historikere og kritikere ikke tidligere hadde avslørt det usanne ved beretningen. Forklaringen ligger delvis i at temaet jødeutryddelse er så sensitivt, og at hvis noen anklaget Wilkomirski for løgn uten grunn, ville det innebære enda en gang å gjøre han en enorm urett (Neuhaus og Holzner 2007 s. 630).

“I boka “Fragments: Memories of a Wartime Childhood”, som utkom i 1995, hevdet Benjamin Wilkomirski at han var en Holocaust-overlevende. Det var han ikke. Misha Defonseca utga “Misha: A Memoire of the Holocaust Years” i 1997. Også den oppspinn. Filmrettighetene til Holocaust-overleveren Herman Rosenblats “Angel at the Fence” ble solgt for 25 millioner dollar i 2009, men etter at Rosenblat innrømmet at han hadde diktet opp sentrale hendelser, blir det en film om bedrageriet i stedet. I disse tilfellene handler det ikke nødvendigvis om penger. Flere bedragere som utgir seg for å ha sterke lidelseshistorier kommer med lignende forklaringer: Det var sånn for meg, dette er den egentlige meg. “Det var ikke en løgn. Det var min fantasi, i mitt hode. Jeg trodde på det. Det gjør jeg fortsatt”, har Rosenblat sagt. [...] Kanskje er forklaringen så enkel at lidelseshistorier selger. Det var i hvert fall forklaringen amerikanere James Frey ga da det ble avslørt at hans bestselger, memoarboka “A Million Little Pieces” (2003), var oppdiktet. Han forsøkte først å få den antatt hos forlaget som roman, men forlaget tipset ham om at lidelseshistorier har et større markedspotensial. Kanskje henger det også sammen med en annen interessant observasjon Melissa Katsoulis [i boka *Telling Tales: A History of Literary Hoaxes*, 2009] gjør seg: Mange av bedragerne er mennesker som har slitt med å skaffe seg suksess på egen hånd, som gjennom

bedrageriet skaffer seg den oppmerksomheten deres egen originalitet ikke har gitt dem. De har følt seg marginalisert, støtt ut av det gode selskap. Påfallende mange av dem har vokst opp med bare én mor eller far. Dermed er veien ikke lang til å påta seg en annen identitet som marginalisert – som Holocaust-offer, AIDS-gutt eller aboriginer.” (Stian Bromark i *Dagbladet* 1. mai 2010 s. 61)

“Belgia, 1941: Misha Defonseca's jødiske foreldre blir deportert. I et forsøk på å spore dem opp legger den syv år gamle jenta ut på en fireårig reise gjennom Tyskland og Polen til Ukraina og tilbake. Hun sniker seg inn og ut av ghettoen i Warszawa, dreper en tysk soldat som prøver å voldta henne, og blir i perioder adoptert av en ulveflokk (med antiseptisk sikkkel). Alt før hun fyller elleve. I 1997 har Misha flyttet til USA, der hun blir overtalt av en forlegger til å skrive *Misha: A Mémoire of the Holocaust Years*. Boken utgis på 18 språk og blir filmatisert i Frankrike under tittelen *Survivre avec les loups* (Å overleve med ulvene). Men i USA selger boken bare 5000 eksemplarer, og Defonseca saksøker forleggeren for ubetalte royalties og slett markedsføring, noe som ender med at hun blir tilkjent 22,5 millioner dollar. Det skulle vise seg å være et skritt for langt. Forleggeren allierer seg nemlig med slekts- og ulveforskere som avdekker at Misha egentlig heter Monica Ernestine Josephine De Wael, at hun gikk på skole i Belgia så sent som i 1943 – og at hun slett ikke var jøde. Foreldrene var tvert imot katolske motstandsfolk som etter alt å dømme brøt sammen under avhør, og lille Monica vokste opp hos slektninger. [...] - Denne historien er min historie. Den er ikke faktisk virkelig, men min virkelighet, min måte å overleve på, sier forfatteren via sine advokater til Associated Press.” (*Morgenbladet* 16.–22. mai 2014 s. 44)

“Defonseca was born under a different name and registered as a student at a school in Brussels in 1943, when she was supposedly in the midst of a journey across Nazi-controlled Europe. “This story is mine. It is not actually reality, but my reality, my way of surviving,” she said in a statement to Associated Press in 2008. “I ask forgiveness to all who felt betrayed. I beg you to put yourself in my place, of a four-year-old girl who was very lost.” [...] Defonseca argued she believed the story was true while the book was being written [...] In the final judgement on 29 April, Judge Marc Kantrowitz wrote: “Here, we express no opinion as to whether Defonseca's belief in the veracity of her story was reasonable.”” (<http://www.independent.co.uk/arts-entertainment/books/news/author-who-made-up-bestselling-holocaust-memoir-ordered-to-repay-133m-9353897.html>; lesedato 04.06.14)

“James Frey har solgt utrolige 3,5 millioner bøker av sin debut “A Million Little Pieces”, med seg selv i rollen som en slags Gjest Baardsen uten sympati for de fattige. Han var avhengig av alkohol og crack. Han var slem. Var ettersøkt i tre stater etter at han kjørte ned en politimann. Han satt i fengsel i tre måneder, før han reiste seg igjen. Historien var så engasjerende at verdens mest innflytelsesrike bokklubbsjef, TV-stjernen Oprah Winfrey, la all sin vekt inn på å pushe boken til sine seere. Det hun nok ikke visste, var at Frey først forsøkte å utgi boken som roman. 17 forlag sa nei. Da det store forlaget Doubleday plukket den opp, var det

under forutsetning av at den skulle presenteres som “memoarer”. “Fiksjons-elementene” måtte bare fjernes først... Forlaget regnet neppe med at nettstedet “The Smoking Gun” skulle gjennomføre en seks uker lang undersøkelse av sannhetsgehalten.” (*Aftenposten* 29. januar 2006 s. 16)

“Avslørt av leserne: Den amerikanske forfatteren James Fray forsøkte 17 ganger å få antatt romanen sin, uten hell – før han presenterte den som en selvbiografi [*A Million Little Pieces*, publisert i 2003]. Den fikk millioner av lesere, og ble opptatt i Oprah Winfreys bokklubb. Tre måneder seinere ble han avslørt, og måtte tilbake i studio hos Oprah og med tårer i øynene innrømme at historien var oppdiktet.” (*Dagbladet* 20. februar 2010 s. 68)

Bedrageri med dokumenter kan blant annet avsløres gjennom undersøkelser av papirkvalitet, blekk, vannmerker, håndskrift og spesielle kjennetegn ved skrivemaskin-tekster eller pc-produserte tekster.

I 1981 dukket det opp 27 håndskrevne dagbokbind som skulle være skrevet av Hitler. Sensasjonen var et faktum: Hitlers dagbøker var funnet! Den britiske historikeren og Hitler-biografen Hugh Trevor-Roper erklærte at dagbøkene utvilsomt var ekte (Hejny et al. 1997 s. 242). Senere viste det seg at dagbøkene var falske, skrevet av tyskeren Konrad Kujau. Kujaus medsammensvorne solgte bøkene til forlaget Gruner & Jahr for flere millioner tyske mark (Owen 2000 s. 156). Dette forlaget eide det tyske tidsskriftet *Stern*, og det var der utdrag fra tekstene først ble publisert for allmennheten. Gjennom massesalget av tidsskriftnummere forutså forlaget at det ville tjene enorme summer.

De som solgte dagbøkene, forklarte til ledelsen i Gruner & Jahr at bøkene hadde blitt smuglet ut av Berlin før byen ble erobret av de allierte i 1945. Flyet med dagbøkene hadde deretter styrtet over det senere DDR, der en samler av nazi-dokumenter hadde fått tak i dem og tatt vare på dem. Kujau hadde imitert Hitlers håndskrift så godt at ikke engang skriftekspertene klarte å se forskjell.

I tillegg til dagbøkene hadde Kujau produsert et “hittil ukjent” tredje bind av Hitlers bok *Min kamp*. I løpet av tre år dukket det opp 60 bind med dagbøker som skulle stamme fra Hitlers hånd. I tillegg ble det “funnet” manus om Rudolf Hess’ famøse diplomatiforsøk ved sin flytur til Storbritannia i 1941 og om Claus von Stauffenbergs mislykkede attentat på Hitler den 20. juli 1944 (Hejny et al 1997 s. 243).

Både *Min kamp*-dokumentet og dagbøkene ble etter hvert avslørt som falsum. Ekspertene ved det vesttyske politiet fant ut at papiret som var brukt i dokumentene, inneholdt et blekemiddel som først ble tatt i bruk i papir i 1954. Dagbøkene inneholdt også små mengder viskose, nylon og polyester, materialer som ble oppfunnet etter 2. verdenskrig. I dagbøkene var det dessuten brukt fire forskjellige typer blekk som heller ikke fantes på det tidspunkt da dokumentene skulle ha blitt

til. Politifolkene kom i tillegg fram til at blekket ikke hadde befunnet seg på papiret i mer enn ca. et år (Owen 2000 s. 157).

Gerd Heidemann i magasinet *Stern* måtte tilbringe fem år i fengsel for sin rolle i skandalen. Konrad Paul Kujau hadde allerede før Hitlers dagbøker kom på banen, “tjent store penger på å forfalske dokumenter med Hitler-skrift. Disse var solgt for store penger til samlere i USA. Men også i Vest-Tyskland hadde mange seriøse historikere gått på limpinnen. - Kujau gjorde så mange forfalskninger at hans egen håndskrift i løpet av åra ble identisk med Hitlers egen, sier Heidemann. [...] Kujaus forfalskninger inneholder også de samme stavfeilene som Hitler var kjent for.” (fra intervju med Heidemann i *Dagbladet* 24. februar 2008 s. 22-23) Heidemann ble anklaget for å ha beholdt penger som skulle gått fra *Stern* til Kujau. I tillegg hevdet Kujau, da forfalskningene var avslørt, at det var Heidemann som hadde oppfordret han til å lage Hitlers dagbøker og som hadde gitt han papir og blekk fra krigens dager.

Helmut Dietls filmkomedie *Schtonk!* (1992) forteller en variant historien om de falske Hitler-dagbøkene.

James Freys *A Million Little Pieces* (2003) og Margaret Seltzers *Love and Consequences: A Memoir of Hope and Survival* (2008; utgitt under psevdonymet Margaret B. Jones) ble begge avslørt: Både Freys bok om sin egen rusavhengighet inneholder mye oppdiktet stoff, og Seltzers om fosterhjem og gjengmiljø i Los Angeles er ren fiksjon. Begge forlagene sa seg villig å gi penger tilbake til lesere som følte seg lurt etter avsløringene om bøkene, og Seltzers bok ble dessuten trukket tilbake og makulert.

Forfalskninger behandles også i skjønnlitteraturen. Amerikaneren Percival Everetts roman *Evasure* (2001) er en satire over forlagsverdenen, litterære priser m.m. “One day, desperate for cash to pay for his aged mother’s nursing home, he [Thelonius Ellison, romanens forteller] dashes off a novel, narrated by a violent ghetto kid, Van Go Jenkins, and publishes it with the title *Fuck* under the psevdonym of Stagg R. Leigh. It is an instant bestseller and is nominated by the National Book Association for its annual Book Reward. Ellison, whom only his agent knows to be the author, is asked to be on the panel of judges for the award; all of his fellow panellists, all white, think *Fuck* a masterpiece; only Ellison does not vote for it and it wins the award.” (Dyer 2007 s. 163)

Polsk-amerikanske Herman A. Rosenblat planla å gi ut sin memoarbok *Angel at the Fence* i 2009. Rosenblat og hans kone Roma Rosenblat hadde begge overlevd Holocaust. “Lørdag bestemte forlagshuset Penguin å trekke lanseringen av en ny holocaustmemoar [...]. Beslutningen kom etter at bladet *The New Republic* to dager tidligere avslørte at hele boka bare var oppspinn. “Angel at the Fence” handler om en jødisk gutt som overlevde konsentrasjonsleiren Buchenwald ved hjelp av den unge jenta Roma. Hver dag i flere måneder kastet hun epler over

gjerdet. Men ikke nok med det. Mange år seinere møttes de to igjen ved en utrolig tilfældighet på en blind date. De giftet seg sporenstreks. Herman Rosenblats eventyrlige skjebne sto først på trykk på midten av nittitallet. En lokalavis ville kære den mest romantiske fortellingen. Det er vanskelig å toppe holocaust som dramatisk bakteppe, og Rosenblats historie gikk forskriftsmessig helt til topps. Seinere ble Oprah Winfreys interesse vekket, og deretter gikk det slag i slag. For drøyt ett år siden skrev han kontrakt med Penguin. [...] Er det spesielt fristende og enkelt å fake historier fra folkemordet? Er temaet så følelsesladet og betent at få ønsker å fornærme eller forarge ved å stille ubehagelige og kritiske spørsmål? Trolig er det i hvert fall lettere komme unna med løgn, av den enkle og grusomme grunn, at det finnes så få andre overlevende vitner. [...] Selv hevder Rosenblat at han handlet i det godes tjeneste: “Jeg ville bringe lykke til folk, minne dem om å ikke hate, men tolerere andre. Jeg brakte gode følelser og håp til en rekke mennesker.” ” (Dagbladet 31. desember 2008 s. 2)

Kristoffer Clausen ga i 2010 (sammen med Gunnar Omsted) ut boka *En vill mann: 365 dager som jeger, fisker og sanker*. Clausen ble kåret til “Årets villmarking” i 2010, “ble rikskjent på TV 2, og ga ut ei bestselgende bok. Nå innrømmer han å ha lurt Norge trill rundt. - Jeg er lei for det, sier Kristoffer Clausen til Dagbladet. Fra 1. august 2009 og ett år fram, skulle han bo i villmarka og utelukkende leve av det han kunne skyte, fiske eller plukke i naturen. Nå innrømmer han å ha lurt sitt publikum. [...] Han var i Sverige i august 2009. 31. august brøt bilen hans sammen, og den måtte taues på verksted. Mens bilen var på verksted, leide Clausen en leiebil. 2. september var motoren ferdig. Ifølge bloggen hans “var han på reinsdyrjakt” i perioden. I mellomtida hadde han bodd på hotell i Torsby i flere dager. [...] Kristoffer Clausen har solgt over 10 000 av boka *En vill mann*, og var med det en kjempesuksess for Cappelen Damm. - Han var helt klart nummer én hos oss i fjor. En stor suksess, mye større enn resten av villmarksforfatterne, sier redaktør Sverre Aurstad til Dagbladet. [...] - Vi driver ikke etterforskning av forfatterne våre. Vi må nesten bare stole på at det de kommer med er sant. Men vi kommer nok til å ha dette i bakhodet når vi lager avtaler med forfattere framover. [...] På Villmarksmessa [i 2010] var Clausen et trekkplaster, og signerte både bøker og DVDer. [...] - Hadde det bare gått ut over meg hadde det vært greit, men det er også familie, venner og fans som har sett opp til meg [sa Clausen etter avsløringen].” (Dagbladets nettsider 14.09.11)

Også sakprosaer kan være falsum, eller anklages for å være det. “[A]n eccentric French Jesuit, Père Hardouin [1646-1729], startled everyone by alleging that almost all the ancient classical works and many of the Church fathers were the invention of a coterie of monks in the later Middle Ages. Although the charge seemed absurd and Hardouin was not left free to develop it, it was taken seriously enough in England to warrant refutation. More specifically, some remembered that Dares and Dictys, those two ancient reporters of the Trojan Wars, had finally been proved the inventions of a much later time, rather than the eye-witnesses they claimed to be; while others recalled the Renaissance forger, Annius of Viterbo,

with his mixed bag of ancient writings, including the lost history of Berosus of Babylon, and the terrible mischief that that had caused. Everyone knew about the 'pious frauds' that disgraced the early Christian tradition, from the Sibylline Oracles and Hermes Trismegistus to the letters of Jesus to King Abgarus, and Paul to Seneca, not to mention many others, though no one could be sure just how many." (Myers og Harris 1996 s. 71-72)

Zions Viser protokoller ble "utgitt første gang i 1905 og siden er utkommet i tallrike opplag. Til sammen har disse protokollene nådd utrolig spredning og innflytelse – over Hitler og nasjonal-sosialistene, over de franske antisemitter, over Midtøstens konspirasjonsteorier – like til denne dag. Men protokollene er et falskneri. Det ble avslørt alt i 1921, da The Times i London brakte historien om hvordan de egentlig var blitt til som bevis-fabrikasjon innenfor de russiske hemmelige tjenester. De angivelige referater fra den jødiske sentralkomiteé "Zions vise" avslører hvordan jødene planlegger å svekke Vestens samfunn gjennom finans- og valutasvindler, ugudelig oppdragelse, sabotasje i undergrunnsbanene og via mange andre kanaler, slik at den intetanende leser til sist skal rope opprørt: - Er der ikke ende på jødernes ondsinn! At protokollene er avslørt som falsum, har ikke svekket deres troverdighet for antisemitter; tvert imot det har styrket dem, for avsløringen er selvsagt del av komplottet. [...] Hamas, den palestinske organisasjonen som i dag dominerer alt politisk og sosialt liv i Gaza, siterer i sitt Charter rundelig fra "Zions Viser protokoller", som var de en sannhet, en gyldig beskrivelse av sionismen og dens mål." (*Dagbladet* 16. september 2011 s. 61)

"Historien til Alex Malarkey ble millionbutikk, da han i 2010 ga ut boka "Gutten som vendte tilbake fra himmelen". Nå innrømmer han at det hele var løgn. Malarkey (16) var seks år gammel da han i 2004 havnet i en alvorlig bilulykke. Etter to måneder i koma våknet han og kunne fortelle en utrolig historie: Han hevdet å ha besøkt himmelen. Historien hans ble til bestselgeren "Gutten som vendte tilbake fra himmelen", som først kom ut i 2010. Både Alex og faren Kevin, som også var involvert i bilulykka, står som forfattere. Boka ble blant de fremste i den abstrakte og omstridte sjangeren "himmelturisme". Den solgte i over en million eksemplarer, og den ble også filmatisert. Nå innrømmer 16-åringen i et åpent brev, publisert på pulpitandpen.org, at det hele var en løgn. - Jeg døde ikke. Jeg kom ikke til himmelen. Jeg sa jeg kom dit fordi jeg ville ha oppmerksomhet, skriver han. Forlaget Tynedale har nå kunngjort at de vil slutte å selge boka, ifølge The Washington Post. Også nettstedet LifeWay vil slutte å selge boka." (*Dagbladet* 19. januar 2015 s. 31)

"Hermon forlag bekrefter at "Gutten som kom tilbake fra himmelen" vil tas vekk fra butikkhyllene også her i Norge. "Vi innrømmer gjerne at vi som kristne forleggere en sjelden gang opplever skuffelser og motgang, men sjelden av dette slaget. På de 32 år Hermon Forlag har vært i drift har vi faktisk aldri opplevd at en forfatter har trukket deler av sin historie på denne måten [...]", skriver forlagssjef Svein E. Andersen i en pressemelding. [...] Grunnen til at boken ikke lenger vil bli

utgitt er at hovedperson og medskribent, Alex Malarkey, før helgen uttalte at han har diktet opp historien den er basert på. Etter å ha vært offer for en trafikkulykke, fortalte han den gang at han kom til himmelen og møtte Jesus.” (<http://www.dagen.no/Nyheter/>; lesedato 25.02.15)

“Geir Ove Kvalheim hevder det var den tyske SS-veteranen Günther Obladen som ga ham det falske Ibsen-skuespillet, Solguden. Ifølge den tiltalte 41-åringen bragte Obladen med seg fragmenter av det som angivelig skulle være et hittil ukjent Ibsen-skuespill til Bristol Hotel i Oslo. Kvalheim skulle undersøke om det var ekte vare. [...] Kvalheim kontaktet Nasjonalbiblioteket via e-post og fortalte om manuskriptet 30. januar 2006. I to e-poster til Cappelen antikvariat og bokhandel i Oslo 17. februar samme år la han ved kopier av tre av sidene. Han opplyste at manuskriptet besto av til sammen 14 sider, og at det muligens var til salgs.” (*Aftenposten* 20. april 2012 s. 12)

“Det er tredje dag i en rettssak der Kvalheim er tiltalt for grovt bedrageri, i forbindelse med salg av en rekke dokumenter, angivelig håndskrevet av Henrik Ibsen og Knut Hamsun [...] Kvalheim hevder på sin side at eierskaps-historikk [= proveniens] er uviktig, mens autentisitet er mye viktigere. Autentisitet kan blant annet spikres ved hjelp av håndskriftanalyse. [...] [Professor Vigdis] Ystad og hennes kolleger tok stilling til materialet da de jobbet med Ibsen-skriftene. - Vi var enige om at det var falsknerier, og hadde en grafolog som sa det samme. Vi kunne se at enkelte brev var datert på steder Ibsen ikke kunne oppholdt seg på de aktuelle tidspunktene. [...] Det er et vanskelig fag, og det kreves uhyggelig mye kompetanse for å ta stilling til hvordan bokstavene faller på linjen, hvor pennen trykker tyngst i svingene og slike ting. Ibsens håndskrift er relativt lett å kopiere, fordi den er tydelig, karakteristisk og sirlig. Bjørnson kunne vært verre, for han skriver med gotisk håndskrift. En slurvete skrift ville også vært vanskelig, sier Ystad. Edvardsen ved Ibsenmuseet trengte kun å kaste et blikk på dokumentet for å se at det var falskt. - Ibsen har steilskrift, altså bikker bokstavene over mot venstre. Den som skriver falskt har ikke klart å bikke de store bokstavene på rett måte. De bikker feil vei. Sånt gjør ikke Ibsen.” (*Morgenbladet* 20.–26. april 2012 s. 38-39)
Daterte manuskripter som er falske, kan altså inneholde biografiske feil.

“Gode forfalskere skal kunne sakene sine veldig godt – den perfekte forfalskeren må kjenne til hullene i et forfatterskap og klare å fylle dem med noe som kunne ha eksistert, for ikke å si noe som man skulle ønske hadde eksistert [...] [Ibsen-ekspert Ivo de Figueiredo] mener falsknere ofte utnytter slike ønsker, dette suget i oss alle etter å få fylt hullene i historien. Det samme suget har de Figueiredo kjent på selv. - En gang jeg lette i Riksmålsforbundets papirer, fant jeg et uåpnet brev skrevet av Arnulf Øverland. Jeg var utrolig spent på om jeg hadde funnet noe nytt og viktig. Men der stod det bare: “takkt for i går, det var en kjempehyggelig aften”. Forfalskerne gir oss ikke de tekstene der, de kommer alltid med noe nytt og spennende.” (*Morgenbladet* 20.–26. april 2012 s. 40)

“Hamsunsenteret på Hamarøy mottar flere henvendelser og gaver som må verifiseres, ifølge direktør Bodil Børset. Ofte er det forfalskninger. Også Hamsun-Selskapet har opplevd å bli tilbudt effekter fra fjern og nær. NS-skriverier, det “forsvunne” innmeldingsskjemaet og postkort med Hitler-hyllest. - Det er ikke uvanlig at vi mottar Hamsun-forfalskninger. Flere ganger har de kommet fra det høyreekstreme miljøet, som selskapet selvsagt tar sterk avstand fra, men som ønsker å knytte Hamsun til dem selv, sier Selskapets styreleder Even Arntzen.”
(*Morgenbladet* 20.–26. april 2012 s. 40)

Alle artiklene og litteraturlista til hele leksikonet er tilgjengelig på <https://www.litteraturogmedieleksikon.no>